

sára. A szaporítóanyagtermelésben géprendszerek, illetve gépsorok is alkalmazhatók (lásd a fenyő finn módszerű termesztését). A csemetetermesztést jelenleg szolgáló *objektumok számának csökkentése* az eszközkihasználást jobbá teheti, a munkaszervezést segítheti.

Az erdősítést előkészítő tevékenységek, bozótirtás, sarjviasszaszorítás, tuskózás és kapcsolódó műveletei, a szántás, a talajlazítás stb. igen jelentős költségkomponensei az élőfatermesztésnek. Biztató kezdeményezésekről, sőt üzemszerű alkalmazásbavételekről is tudunk, amelyek pl. a *kémiai módszerekhez* fűződnek, vagy pl. a *tuskózást és szántást kiküszöbölő, helyettesítő* részleges, vagy teljes talajlazítást biztosító berendezésekhez kapcsolódnak.

Erdősítések ültetési és ápolási munkáinál a *szélesebb sortávolságok* bevezetése, a *méretes ültetési anyag* alkalmazásával összefüggő tőszám-csökkentés, a *gépesítés fokozása*, illetve a nagyobb teljesítményű berendezések alkalmazása, a *vegyszeres úton* géppel történő gyomirtás mind megannyi lehetőség a korszerű módszerekhez és a jogosan feltételezett költségcsökkentéshez.

Az erdősítések létrehozásánál alkalmazható különleges eljárások egy része ugyan növelheti a ráfordításokat, de ezek alkalmazása a legintenzívebbnek tartott ültetvényes módszerekhez kapcsolódik gyors megtérülést feltételezve. A *köztreshasznosítás*, bár elég régi eljárás, hatékonyságából semmit sem veszített.

Nagy lehetőségek nyílnak viszonylagosan az *üzem- és munkaszervezés* tevékenységeinél. A jól szervezett, gondos erdősítési munka fokozza az eredményességet. A megfelelő képzettségű, tapasztalt dolgozók művezetési szinten végzett irányítása (szakosítás) feltétlenül növeli a hatékonyságot. Természetesen számtalan egyéb szervezési lehetőség adódhat még a felsoroltakon túlmenően.

Napjainkban igen sok szó esik a rendkívülien munkai igényes nevelővágások korszerű módszereiről. A tisztítások jelentős hányada egyelőre még jórészt értéktelen faanyagot ad, de a munkákra történő költségráfordítások (a művelet többször is elvégezzük) elérhetik a 8—10 ezer forintot is. Természetesen a munkai igényességük egyéb problémákat is felvet (munkaerőhiány, bértömegmond, nehéz munka stb.). Az ültetési hálózat megválasztása, a széles sortávolságok alkalmazása, az ezzel összefüggő *tőszámcsökkentés* jelentős lépések a nevelővágási munkák hatékonyságának növelése érdekében.

A mechanikus, a *sematikus nevelővágási módszerek* és az ezekben történő gépi alkalmazási lehetőségek nem lebecsülendő értékű megoldások a hatékony munkát illetően. A kémiai szerek használata is sok esetben előremozdíthatja a racionális és jövedelmező feladatvégzéseket.

Nemcsak az elmondottak adnak lehetőséget a felvetett, vagy a nem említett problémák megoldásához. Az élőfatermesztés hatékonyságának növelésére fordított, igen jelentős szellemi és anyagi erőfeszítések fokozatosan, de meghozzák eredményüket.

Dr. Szabó Károly:

A FŰRÉSZIPAR, A FAFELDOLGOZÁS GAZDASÁGOSSÁGA

Az ipari termelés akkor gazdaságos, ha olyan nyereséget hoz, amely hosszabb távon teszi a termelő szervezetet anyagilag érdekeltté mind személyi, mind tárgyi vonatkozásban. Az 1968-ban életbe léptetett új gazdaságirányítási rendszer legfőbb célkitűzése is az volt, hogy olyan új termelői árrendszert alkosson, amellyel elérhető az ipari termelés gazdaságosságának előbb említett feltétele.

Miért nem gazdaságos a fafeldolgozás?

Ha kiindulunk az előbbi feltételből, s vizsgálat tárgyává tesszük, vajon — az új gazdaságirányítási rendszerben — biztosított-e a fűrészipar, illetve az elsődleges fafeldolgozás gazdaságossága, fel kell fedeznünk azokat a hiányosságokat, melyek a fafeldolgozás gazdaságosságát bizonytalanná, sokszor illuzórikussá teszik.

Ilyen elsősorban az a tény, hogy *a termelés költségei nem reálisan tükrözik* — általában — *a szükséges ráfordításokat*. Ennek okai az elsődleges fafeldolgozásban a következők:

1. Az állóeszközök nettó és bruttó értéke különbségének közdazdaságilag helyesen kellene tájékoztatni a pótlási szükségletekről. A nettó érték elvileg az állóeszközöknek olyan maradványértéke, melyet a hátralevő üzemeltetési idő alatt kell a termékek értékébe átvinni. Egy sor termelőszervezetben *a jelenlegi alacsony bruttó állóeszközértékek ezt a pótlási szükségletet a valóságnál sokkal kisebbnek tüntették fel*, s a pénzügyi alapok is ennek megfelelően képződtek. Ezen felül a termelés költségeiben a tényleges szükségletnél sokkal kevesebb eszköz-költség (amortizáció, eszközköztési járulék) számolódott el. Ha ez a tény összekapcsolódik az alacsony szerves összetétellel — az elsődleges fafeldolgozással foglalkozó termelő szervezetek ilyen szerves összetételűek — akkor a műszaki felzárkózás szinte eleve lehetetlen, illetve gazdaságtalan. Ezzel a ténnyel állunk ma szemben, mivel az elhasznált berendezések miatt a gépek cseréje, a műszaki fejlesztés elengedhetetlen.

Az 1973-ban végrehajtott faárrendezés csak átmenetileg enyhítette a problémát, az alapvető ok megszüntetése nélkül, s teremtette meg a termelési célkitűzések megvalósításához szükséges jövedelmezőségi feltételeket, mivel a folyamatban levő, mérsékelt szintű rekonstrukciókkal járó eszköz-költségek növekedése a jövedelemszint állandó csökkenését idézi elő. Súlyosbítja a problémát az, hogy nem teremthettük meg a reális eszköz-elhasználódás leírási költségfedezetét.

2. *A fűrészipari termékek árainak kialakítása kizárólag az akkori fűrészipari vállalatok bázisadatain történt*, s nem volt tekintettel arra, hogy az erdőgazdaságok fagyártmánytelepei már akkor is több százezer m³ hengeres fát dolgoztak fel, jelentős mennyiségű fűrészáruféleségeket gyártottak, természetesen eltérő műszaki-gazdasági feltételek mellett. A feldolgozott fanyersanyag minőségi együtthatói szükségszerűen különböztek egymástól, s emiatt a feldolgozás költségei is eltérőek voltak. A gyártmánystruktúra sem volt törvényszerűen azonos. A kihozatali arányok kisebbek voltak a fagyártmánytelepeken. Rosszabb minőségű hengeres fa feldolgozás több költséggel járt, főleg ami az élőmunka költségeket illeti. Mindezek kiemelése ma azért is szükséges, mert az erdő- és fafeldolgozó gazdaságokba integrált fűrészipar ma törvényszerűen olyan elszámolási rendszert képez, melyben a fűrészüzemek és a fagyártmánytelepek egymást kiegészítve működnek.

A probléma érzékeltetésére szolgáljanak a következő szám adatok. Az új árrendszer kialakítására a bázisév: 1964. A most életbeléptetett árkorrekció báziséve: 1971. A tölgy hengeres fa feldolgozás összehasonlító műszaki-gazdasági adatait az 1. és 2. táblázat mutatja.

Az alacsonyabb értékű hengeres faanyag nagyobb élőmunka és üzemi költség-ráfordítással dolgozható fel. A tölgyfeldolgozás esetében a többletköltség 639 Ft/m³. Az 1973. május hó 1-ével életbeléptetett árkorrekció a tölgyfeldolgozás gazdaságosságát illetően csupán erre a többletköltségre nyújt anyagi fedezetet. Ti. az árkorrekciós terveink elkészítésénél még mindig nem tudtuk érvényesí-

Termékstruktúra

Termék megnevezése	1964	1971
	%	
Fűrészáru	55,7	41,8
Parkettaléc	24,9	24,4
Donga	11,6	5,1
Talpfa	5,2	3,7
Bútorléc	—	1,6
Mozaikparketta	—	8,4
Bányaszéldeszka	2,6	15,0
Összesen:	100,0	100,0
Anyagkihasználás	55,1	49,5

A feldolgozott alapanyag %-os megoszlása

Megnevezés	1964	1971
	%	
Rönk	100,0	50,0
Fagyártmányfa	—	50,0
1 m ³ árura jutó bruttó gömbfaköltség	1685 Ft	1610 Ft

teni a fűrészipar integrálásából adódó költségviselési következményeket. Ugyanez a helyzet más fafajok ipari feldolgozásánál mutatkozó költségtöbbletet illetően is. Számításaink szerint például a büknél ez a többletköltség 603 Ft/m³ a hengeres fára vetítve.

A két legsúlyosabb probléma tehát

- az eszközöltségek irreális volta és
- az 1968-ban életbeléptetett árrendszerünk helytelen bázisa,

aminek következtében az elsődleges fafeldolgozás jövedelmezősége ma nem kielégítő, egyre csökkenő, s funkcióját betölteni képtelen.

A jövedelmezőség növelhető

A fafeldolgozás gazdaságosabbá tételének feltételei, eszközei közül a következőkben néhányat megemlítek.

Azon túlmenően, hogy az üzem- és munkaszervezés területén nagy léptekkel kell, hogy előrehaladjunk, továbbá a termelés koncentrálását az erdő- és fafeldolgozó gazdaságoknak meg kell oldaniok, nézetem szerint a fafeldolgozás gazdaságossága úgy növelhető, ha hatékony lépést teszünk a *fa komplex feldolgozása* irányában. Ezen a téren az elmúlt évtizedben alig jutottunk előbbre, pedig az Európában mutatkozó krónikus fahiány olyan technológiák, s műszaki berendezések kidolgozására vezettek, melyek lehetővé tették az eddig csak tüzelésre alkalmas fahulladéknak magas értékű terméké váló feldolgozását.

A másik terület, ahol a fafeldolgozás jövedelmezősége növelhető, az elsődle-

ges fafeldolgozóipari *termékek készültési fokának emelése*, a fűrészipari rekonstrukció egyidejű megvalósítása mellett. Az elavult berendezéseket ugyanis le kell cserélni. A fejlesztés új alapjainak beruházási költségei azonban ma már olyan magasak, hogy azokat áremeléssel kiegyenlíteni nem lehet. A megoldás csupán a termékek készültési fokának olyan mérvű emelése, mely a beruházott tőkéhez viszonyítva a nyereséget oly mértékben fokozza, hogy az rentabilitássá teszi a műszaki fejlesztés költségeit.

A hagyományos termékstruktúra, a hagyományos készültési fok mellett a fűrészipari rekonstrukció beruházási költsége 1 032 millió Ft, s a feldolgozott 1 670 ezer m³ hengeres fafeldolgozás $1670 \times 61 = 101\,870$ mFt nyereséget realizálna. Ha ebből a fanyersanyagból az optimálisan gyártható primer fűrészipari termékek 54⁰/₀-át, a fűrészáruk 66⁰/₀-át félkésztermékké, alkatrészre dolgozzuk fel, úgy 650 millió Ft többlet beruházási költség mellett nyereségünk 1670×300 , azaz 501 millió Ft lenne. Az 1 millió Ft beruházásra jutó nyereség az első esetben 98,5 ezer Ft; az utóbbinál már 299,0 ezer Ft.

Az ok kézenfekvő: a továbbfeldolgozás gépei kevésbé eszközigenyesek — olcsóbbak —, mint az alapgépeké. Az üzemeltetési költségek kisebbek, s az élőmunka-ráfordítással fordítottan arányosak.

A szabályozórendszer továbbfejlesztése

A fafeldolgozás komplexszé tétele, a termékek készültési fokának emelése, a fafeldolgozás ipari berendezései rekonstrukcióján túl a fafeldolgozás jövedelmezőségét a szabályozó rendszer finomítása is elősegítené azáltal, hogy serkentene az önköltségcsökkentésre. Gondolok itt elsősorban a következőkre:

— *A vállalatok érdekeltségi rendszerét hosszú távúvá kellene alakítani.* A fel nem osztott nyereség befektetése így kibővítené a meglévő tőkét, s amennyiben a beruházás-fejlesztés hatékony, növeli az eredeti befektetés egységére jutó jövedelmi részesedést. Ennek érdekében:

a) meg kellene szüntetni a nyereségnek központi szétválasztását, és vállalati hatáskörbe kellene azt utalni. Egyben megszüntethető volna a nyereség két részének progresszív, illetve lineáris adóztatása;

b) a részesedési nyereségrész jelenlegi progresszív adója 35—40⁰/₀-os illetményadó formában kellene, hogy elszámolásra kerüljön (az árszínvonal emelésére ez az elvonási forma sem gyakorolna nagyobb hatást, mint a jelenlegi progresszív adó, de serkentően hatna az önköltség csökkentésére, a munkatermelékenység emelésére).

— A műszaki fejlesztésre, gépesítésre eleve roppant kedvezőtlen a mindenkori devizasorzó, amit a 30—40⁰/₀-os vámtételek tovább súlyosbítanak. Kívánatos lenne, hogy ott, ahol csak tőkés piacról biztosíthatók a fejlesztés műszaki eszközei, *kedvezőbb devizasorzóval* legyen aktiválható a beruházott termelési eszköz, a vámtételeknek egyidejű elengedése mellett.

A szabályozók fenti módosításával az új gazdaságirányítási rendszer a *termelő szervezetek gazdasági érdekeltségével, elvileg értékarányos áraival és a piac ár-szabályozó tevékenységével* valóban a termelőerők fejlődésének új útjait mutatná, ha a faipar termelő szervezetei a közgazdasági szabályozók belső tartalmát magukévá tennék, funkciójuk kifejtését nem gátolnák olyan elszámolási rendszerrel, melyben a gazdasági folyamatok nem reális értékkel tükröződnek vissza.

Ennek előfeltételeit belső elszámolási rendszerünkben meg kell teremteni, mert anélkül a jelenlegi termelői folyamatokban nem halmozódhatnak fel azok az eszközök — a kívánt mértékben —, melyek a harmonikus, saját erőből történő fejlesztés reális alapjai lehetnének. Nem szólván arról, hogy a termelés gazdasági eredményeit illetően enélkül reális információt nem kaphatunk. Enélkül minden alacsony szerves összetételű termelőszervezet műszaki fejlesztés esetén nemhogy növelhetné gazdasági eredményeit, hanem a termelés eddigi eredményeit teszi kockára.

Dr. Márkus László:

MILYENEK A MUNKAHELYI VEZETŐK?

Az üzem- és munkaszervezésről szóló párt- és kormányhatározat, valamint a MÉM utasítás egyaránt kitér arra, hogy a dolgozó ember számára legmegfelelőbb munkakörülmények biztosítására kell törekedni, és foglalkozni kell az emberi tényezők elemzésével a vezetés megjavítása céljából. Ennek érdekében a munkahelyi vezetőktől előre meghatározott kérdésekre kértem Szegeden és Sopronban „titoktartás” mellett választ.

Összesen 94 fő adatgyűjtő lapja állt rendelkezésre a kiértékeléskor. Ez kb. 2,5⁰/₀-os reprezentációt jelent, amely már lehetőséget ad bizonyos általánosításokra is.

A válaszadók legnagyobb része (56,4⁰/₀) a 26—45 éves kor kategóriába tartozik, a 46—55 évesek százalékaránya 33⁰/₀ volt, 44,7⁰/₀ négyéves technikai végzettségű, a többi zömmel erdész szakképzettségű. Az adatgyűjtő lapon található 59 kérdés közül csupán a legfontosabbaknak a kiértékelése módot ad arra, hogy az átlag erdész „modellje” kialakuljon. Ezek szerint:

— Középkorú, kis családu, technikai végzettségű, a beltelekben lakik, motoros közlekedési eszközzel rendelkezik. A világgal jó a kapcsolata a rádió, televízió útján, szakmai továbbképzésére a szaksajtót igénybe veszi. Munkaidejének nagyobbik része műszaki munka, az adminisztráció kb. csak tizedrésze az összesnek. Átlagban hetenként egyszer ellenőrzik munkáját. A munkakörével általában elégedett, nagyobb feladatot már nem igen vállal. Tanácsosabbnak véli a bírálattól való tartózkodást, igaz, hogy őt is ritkán bírálják. Véleményét ritkán hallgatják meg, ugyanez vonatkozik az értékelésekre is.

Szinte önkéntelenül jön az összehasonlítás, illetve a 25 év minőségi fejlődésének lemérése. Mi idősebbek még arra a modellre emlékezünk, aki nagycsaládos volt, hat elemije és szakvizsgálója volt, az erdő közelében lakott, a jobb módúnak esetleg kerékpárja volt. Rádió is alig akadt. A szaklapot alig olvasták. Akkor egzisztenciális kérdés volt a bírálattól való tartózkodás. Véleményére a vezetés ritka helyen volt kíváncsi.

Azt hiszem, hogy a megkezdett vizsgálat annyira időszerű és érdekes, és olyan információkat ad a különböző szintű vezetésnek, hogy folytatni érdemes.